

Otrnci – Benkovac

Antički lokalitet Brod na Otrncima smjestio se u području doline rijeke Slobostine u Benkovcu, sjeverno od Okučana. Taj je prostor od davnina bio pogodno raskrižje puteva koji su od sjevera prema jugu spajali Podravinu s Posavinom, a od istoka prema zapadu povezivali središnju Slavoniju sa zapadnom. Pitomi krajolik s riječnim terasama i blagim brežuljcima oko Slobostine bio je razlogom boravka raznovrsnih populacija od prapovijesti do današnjega doba.

1. Arheolozi na lokalitetu prije početka radova 1953; 2. cisterna; 3. kanal južno od sanitarnog čvora

Prvi nalazi, kockice rimskoga mozaike, dospjele na površinu oranjem, otkriveni su 1952., nakon čega su o tom obavješteni stručnjaci Arheološkoga muzeja u Zagrebu. Već 1953. započela su prva terenska rekognosciranja i iskopavanja pod vodstvom Marcela Gorenca i Valerije Damevski. Zaštitno-konzervatorski radovi s prekidima trajali su od 1953. do 1983. Utvrđeno je da je riječ o luksuznoj antičkoj ladanjskoj vili s popratnim gospodarskim zgradama. Rimska je vila bila izgrađena na pomno odabranu mjestu, a pri njezinoj su gradnji primijenjena odlična tehnička rješenja za vodoopskrbu, grijanje i kanalizaciju. Otkriveno je ukupno devet prostorija različite namjene. U cijelosti su očuvani kameni temelji, građeni na redove od riječnih oblutaka ili lomljenca vezanih čvrstom žbukom, dok su gornji zidovi od opeke samo mjestimično očuvani. Vila je izgrađena u pravokutnom rasteru s više prostorija različitih dimenzija, a nižu se od zapada prema istoku. Ulazilo se kroz omanje predvorje, potom se iz njega nastavljao prolaz u južnu izduženu prostoriju, uz čiji se jugoza-

padni kut smjestila manja pomoćna prostorija sa sanitarnim čvorom. U njezinu je produžetku otkopan odvodni kanal u dužini od 5 m, građen od opeke. Te su prostorije imale istu razinu poda, izgrađenoga od opeka. Podni dio prostorije koja se smjestila uz jugoistočni kut izdužene prostorije bio je neravan i niži, a na njemu je nađeno dosta polomljenih šupljih opeka (tubula) i pepela, jer je očito prostorija služila kao ložište ili prefurnij (za gri-

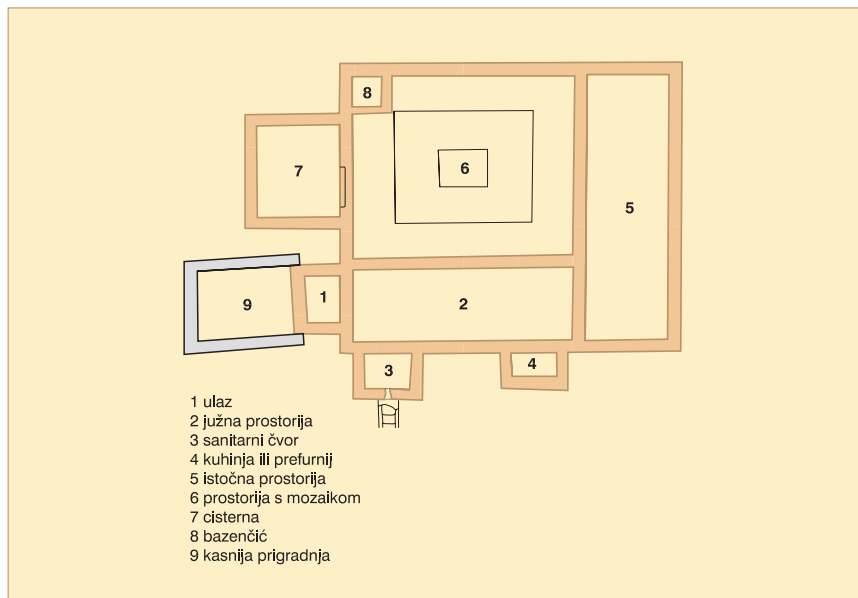
janje prostorija toplim zrakom). Iz nje se stubama ulazilo u istočnu prostoriju, koja se protezala cijelom širinom vile; pod je u njoj bio povišeniji i popločen velikim opekama, koje su tek djelomice očuvane, no od većega dijela ostali su tek otisci na ožbukanoj podlozi. Najveća prostorija u vili imala je mozaični pod, koji je bio povišen otprilike 60 cm. Znatna oštećenja poda omogućila su uvid u način gradnje njegove supstrukcije, načinjene od višeslojne žbukane

Prostorija s mozaikom, konstrukcija ispod poda

podloge stavljene na pravilno raspoređene veće komade riječnih oblutaka.

Na podu je nađeno dosta ulomaka zidnih slikarija crvene, svijetloplave, žutosmeđe i zelene boje, kakvih je u manjim količinama nađeno i u ostalim prostorijama vile. Mozaik, koji je prekrivao cijelu površinu prostorije, sastavljen je od sitnih četvrtastih kamenih kockica bijele, sivoplave i crvene boje. Složen je postavljanjem jedno-bojnoga širokoga vanjskoga ruba s nešto krupnijim žućkasto-bijelim kamenčićima, a na nj se nadovezao okvir stiliziranoga trobojnoga meandra sa širim poljem i mrežicom u kombinaciji trobojnih kvadratića spojenih s plavim dijagonalama na bijeloj podlozi. U središnjem dijelu mozaičnoga poda bio je kvadratično oblikovani medaljon s četirima lunulama u uglovima te kružni troplet ispunjen sfernim plavim i bijelim trokutima. Mozaik se odlikuje kolorističkim tonalitetom, kojemu se podrijetlo može tražiti u lokalnoj tradiciji ili pak u različitim kulturnim utjecajima, a jedinstvenošću izrade i veličinom ubraja se među najveće i najljepše mozaike u Slavoniji. U sjeverozapadnom uglu prostorije s mozaikom nađeni su ostatci ugrađena kvadratičnoga bazena, čiji su istočni i južni zidovi dijelom uništeni. Sačuvani dijelovi zidova i poda bazena pažljivo su izolirani kombinacijom višeslojne nepropusne žbuke i opeke, a voda je iz cisterne dovođena provodnim kanalom s cjevovodom izgrađenim južnije uza zapadni vanjski zid u supstrukciji

Tlocrt rimske ladanjske vile

prostorije. Ostatak ugrađene spojne olovne cijevi nađen je u temeljima zida koji skreće od cisterne prema bazenu. Cisterna za vodu smještena je zapadno od prostorije s mozaikom, s kojom je imala zajednički temelj i u kojem se uz ugrađenu izljevnu cijev prema kanalu i bazenu s unutrašnje strane vodospremnika nalazila uska stuba za pročišćavanje i taloženje vode. Nakon rimskoga doba u vili je još jedno vrijeme nastavljen život, a to potvrđuju naknadne dogradnje, kod kojih je tehnika izgradnje zidova različita od ostaloga dijela vile. U istraženim prostorijama vile skupljeno je vrlo malo pokretnog arheološkoga materijala, tek poneki rimski novčić iz III. i IV. st. i rimsko glineno posuđe pokrajinske iz-

rade. Prema načinu gradnje i pronađenom arheološkom materijalu vila u Benkovcu datira se u razdoblje od II. do IV. st.

U neposrednoj blizini Benkovca nalazi se druga rimska ladanjska vila u selu Cagama (istraživana 1981–1986), što govori o intenzivnom životu na tom području u rimskom razdoblju.

Također su utvrđeni i ostatci rimske ceste koja je povezivala te dvije vile, a koja je paralelna s današnjom cestom Okučani–Lipik–Daruvar. Rimske ladanjske vile u Benkovcu i Cagama vrlo su važne građevine kulturne spomeničke baštine, no one su tek dio još uvijek slabo istražene i zaciјelo iznimno bogate prošlosti okučansko-novogradiškoga kraja.

Prostorija s mozaikom (lijevo); dio mozaika sa središnjim medaljonom (desno)

